

L a t w e e f c h u A w i s e s .

Nr. 49.

Zettortdeenâ 3. Dezemberi.

1859.

☞ S i n n a . ☜

Schis gads jaw taifahs us beigahm, tad nu laiks klahf fawus mihkus Awischu lassitajus usrunnaht un firsnigi luhgt: lai tee kas Latweefchu Awises us 1860tu gaddu gribb turreht, pee laika peeteizahs pee faweem zeen. mahzitajeem fskohlmeistereem, teefas fskrihwereem un zitteem Awischu draugeem, kas lihds fchim par Awischu lassitajeem tik mihligi irr ruhpejuschees un gahdajuschi, — fshohs ihpaschi wehl tâ luhgdami: lai fawas grahmatas un fawu naudu jeb tohs zilwekus kas nahf apstelleht Latweefchu Awises us 1860, nosuhta **Jelgawâ**, — nekur zittur, fâ tik ween pee **Sanischewska kunga** Latweefchu Awischu nammâ, **Kanahla-eelâ**, fur pa wahrteem ee-eet flawiru-taisitaja **Triebes** nammâ. Schis irr tas weenigais nams kas irr fchi masâ eelâ, kas stary falka **Stolzera** bohtes un stary ta bekkera namma no leelajas eelas eet us fskrihweru eelu. 1860 gaddâ fchê arri ikneddelas fawas Awischu lappas tee warrehs panemt, kas tahs ne dabbu ar pasti, bet paschi **Jelgawâ** panemm. **Mihgâ** lai Latweefchu Awises us 1860 apstelle pee **Minus kunga**, falku-eelâ, jeb pee **Dr. Buchholza kunga** Pehterburgas preekschpilsatâ, leelajâ eelâ stary Gertruhdes un Kreemu basnizu **Buchholza** nammâ ar to jauno, leelo, balto un sillo **Nr. 18**, fur pa wahrteem ja-ee-eet. Luhdsam wehl: to **laikam** darriht, lai wiffas tahs adresses pee laika warretu fataisihf, un ar jaunu gaddu ikkatram lassitajam fawu lappinu riktigi un bes kawe-fchanas nosuhtht. **Schulz.**

Awischu-sinnas.

Amerikâ. Sprantschi to karru ar Marokkeescheem beiguschi weenâ weetâ, atkal teem kibbeles ar teem ohtrâ weetâ. Braukuschi Sprantschu kuggi garx Letuanas krepofstu. Te Marokkeeschi fahf fchaut no ta krepofsta us teem kuggem. Pehz atnahkuschi wehl zitti Sprantschu kuggi un nu to krepofstu pawiffam fashchawuschi, ne bijis ne stundas laiks. Spanjeri nu riktigi karru ar Marokkeescheem eefahkuschi. Generals O'Donnels ar karraspehku pahrzehlees pahz Gibraltares juhbas kanahlu. Gruhti gahjis, jo leelas wehtras bijuschas.

Leelu karru wehl ne warroht tuhda fahkt, jo wehl truhkstoht wiffadas leetas; tomehr jaw irr labbi islahwuschees ar Marokkeescheem, kas ar 10 tuhkstocheem karru-wihreem teem uskrittuschi pee Zentas stipro pilsatu 22trâ Nowemberi. Effoht neganti duhschigi kahwuschees, bet fakauti tappuschi. No Marokkeescheem krittuschi 80 un 400 fashchauti; no Spanjereem 7 krittuschi un 100 fashchauti ir 3 wirfneeki. O'Donnels raktijis, lai tam wehl 12 tuhkt. palihga fuhta, jo fahfshotees nikns karsch. Pa tam nabbaga Schihdi, kas tur mahjo un bihstahs no fashchuttuscheem Marokkeescheem, aisbehguschi

us Spanjeru semmi, un tur nu kahdi 1600 Schihdi jabarro.

Italia. Italeefchi wiffi schehlojahs, ka winu Generalam Garibaldim bij ja-atstahj, bet schis teem raksta, ka buhschoht tuhda atkal us platscha, ta ka buhs waijadfigs. Ar to Buonkampagnu kungu, ko Prinzis Karignans par fawu weetneeku gribbejis, bet Napoleons un Gistreikeris to ne wehlejuschi, ta nu effoht palizzis: Buonkampagnis lai walda ka General-Gubernaters pah schim walstim, un lai ta paleef, kamehr ta leela Kongresse par to buhs nospreeduse. Jo nu jaw Spranzis un Gistreikeris islaidis grahamtas us zitteem waldineefkeem un luhgusch, lai nahf Kongressê us Parisi, kas buschoht pirmâ jauna-gadda neddelâ. Us to nu fanahlschoht Sprantschu, Kreewu, Pruhfchu, Enlenderu, Sweedru, Spanjeru, Pahwesta un 3 Italeefchu weetneeki. Tad nu gribb nospreest, ka lai ar Italiu paleef.

Behterburgas Awises raksta, ka Kreewu walsti dshwo: 44½ milj. Kreewu, 70 tuhfft. Bulgareefchu, 6 milj. Pohu, 1 milj. 300 tuhfft. Reifchu, 870 tuhfft. Latweefchu, 500 tuhfft. Walaakeefchu, 50 tuhfft. Greekeru, 50 tuhfft. Dffetu, 600 tuhfft. Armenjeru, 10 tuhfft. Perseru, 1 milj. Grusijeru, 49 tuhfft. Tschigganu, 2½ milj. Schihdu, 2 milj. Tartaru, 450 tuhfft. Baschkiru, 509 tuhfft. Kirgischu, 2½ milj. Tschudu, 640 tuhfft. Pianu, 750 tuhfft. Wahzeefchu, 1 milj. Ablasu un Tscherkessu, 550 tuhfft. Bermeefchu, 300 tuhfft. Mongoleefchu, 40 tuhfft. Tungusu, 200 tuhfft. Sibirias tautu. Tas isnefs pawiffam 66 milj. 442 tuhfft. zilweku, kas Kreewu walsti mahjo; stary scheem irr 50½ milj. no Slahweefchu tautu zilts. — Raksta wehl, ka schinni gaddâ no Kreetwusemmes zaur andeli 20 milj. rubf. skaidra naudâ sweschâs semmes aiswesti un tiklai 850 tuhfft. rubf. skaidra naudâ zaur andeli atwesti tappusch. — Wehl raksta, ka pa wiffu Kreewu walsti 1857tâ gaddâ 478 tuhfft. 274 leetas teefâs irr teefatas tappuschas. No scheem 237 tuhfft. 721 grehki teefati Kriminal-teefâs, 69 tuhfft. 654 grehzineeki bij jatur zeetumâ, stary scheem 10 tuhfft.

515 seewischki. No Kriminal-teefahm 98 tuhfft. bezwainigi atrasti, 60½ tuhfft. noteefati, un zaur Keisera schehlastibas grahamtu 40 tuhfft. 866 no strahpes irr atlaisti tappusch, 5553 bij janofubta us Sibiriu. Zil kas grehku pulks irr leels schinni pasaulê. Al Kungs, lai jelle nahf pee munis tawa walstiba! — — **Kaukasus kalnôs** atkal kahdâ weeta bij falassijees kahds pulzinsch un to andeli us to puffi gribbejis aplaupiht. Falkawneefs Schalikows ar 2 leelem gabbaleem nakti teem uskrittis, tohs fakahwis, 1 leelu-gabbalu teem panehmis un wiannu zeemu nodedsinajis.

Asia. No Amerikas raksta, ka tur nu ar Kinereem tohs rohbeschus effoht noweddufchi. Ta Kreeweem peedallita semme 2 Gubernentis eedallita, 1) Amures Gubernija ar Blagoweschtschenkas pilfatu un 2) juhmallas Gubernija ar Nikolajewskas pilfatu. Wehl tur irr Maryniskas pilfahs, tur dselses-zekku lihds juhrai taisfchoht. Pee Amures uppes arri taisoht zeemus un Kasaku stanzias. Kahds Amerikas kungs gribb usnemtees taisiht telegrawi no Maskawas zaur wiffu Sibiriu, pahf Beringa juhreas-fanahlu us Ameriku (skattees Asia lantfahrte), tad lihds Amerikas ohtru juhmallu (Jaun-Jorku, skatt. Amerikas lantfahrte), ta ka no Behterburgas us Jaun-Jorku itt ahtri sinu warr laist. No Sibirias to telegrawi arri gribb waddiht us Pekingu, Rihnâ, un pa juhru us Japanas fallahm; tas isdohtu pawiffam 20 tuhfft. werstes garu telegrawi, un makfatu 3 milj. 400 tuhfft. rubefus sudr.

— 3.

Amerikâ, Jaun-Jorkas pilfatâ taggad to leelako luptballonu taisoht, ar ko winni gribboht par gaisu no Amerikas us Londoni 48 stundâs weegli abraukt. Schis luptballons buhschoht 5 reis leelaks ta tee zitti, kas lihds schim taisiti un makfashoht 20 tuhfft. rubf. selta naudâs, un warreshoht, ka kuggi pa juhru, gaisâ grohsiht un lohziht, kur gribbeschoht un eefchoht ka schnahfchoht ween. Ta leela sihdes drahna, ar ko to luptballonu apwiffchoht, buhschoht 54 tuhfft. Opehdas leela, un teefoht ar 17 schujamahm mafchinehm tahs wihlas fashuhtas. Effoht aprehki-

nahts, ka pee ta schuhjama, ja tas buhtu ar zilweka rohklam isdarrihts, waijadsetu 100 feewahm 2 gaddi ne-apnikluschahm strahdaht. Schis milsu gaisa fuggis, pee ka Lowe lungs tas meisteris, buhschoht drihs gattaws. Lai Deews dohd labbu isdohschanohs un drohschu braufschanu; bet kad tik juhra ne eebrauz, ka jaw dascham labbam gahjis.

G. F. S.

Sprantschu semme. Ta rahdahs, ka Napoleons atkal Gulendereem wairak pa prahtam griboht darriht un winnus meerinah; jo schee winnam wairs ne grihb usstizzeht. Bihstahs, ka teem nedohmajohht ne uskriht ar karru un tamdeht ar wissu spehku un steigchanohs fataisa wissas karruleetas, un wissas juhmallas maktigi apzietina ar skanstehm un wallehm, arri taifa un taifa jaunus un labbalus karrakuggus un jaunus mohdes leelus-gabbalus. Taifohht tahdas skunstigas bombes, kas tai pascha brihdi, kad ja-ischauj, tohy peeleetas ar iskaufetu dselsi. Ta ka scho iskaufetu dselsi tai bombe eelahjuschi, tad to paschu brihdi arri scho lohdi eelahde leela-gabbala, to ischauj, un kur schi lohde nu trahpe un pahrsprahgst, tur arri tik tuh-dal sahfoht degt ar tahdu niknu ugguni, ka ne warroht to ugguni dsieht. Ar to griboht eenaidneeku fuggus fadedsinaht. Arri wissi Gulenderi bihdamees, ka winnu tehwu-semmei ar warru ne uskriht, paschi sahlt eetaisicht Militichus un wissadi laudis, ammatneeki, kaupmanni, selki un jaunkungi manto erohtschus un sahlt munstereht un karrawihru ammatata paschi mahzitees un wissos pilstatos eetaisa Militichu rohthes, ka buhtu gattawi, ja karsch iszeltos. Arri 4 Gulenderu kaupmanni pascham Keiseram Napoleonam effohht grahmatais laiduschu un luhguschu, lai effohht tik scheligs un teem flaidri isteizohht, woi to karru ar Gulendereem griboht jeb ne. Salka, ka itt laipnigi teem effohht atbildejis, ka us karru nebuht ne dohmajohht. Napoleons arri taggad dauds saldatus un matroschus atlaischoht us biketehm, ka jaw meera laifos darra. Tapat arri sawu draudlibu Gulendereem ar to nu rahda, ka fataisa leelu fuggu un karraspehku, kas lai eet us Nsiu un lihds ar Gulenderu fuggu

spehku karrodami prett Kinesereem, schohs pahrmahza par to, ka schee Peihas uppè schowassar Gulenderus un Sprantschus sakahwuschu. Tas nu gan rahda us meera prahtu; tomehr Gulenderi ne griboht wehl ihsti tizzeht. — Gulenderi nu arri suhtischoht sawu weetneeku us Kongressi, kas pirmas Janwara deenas buhschoht Parise, Italias labbad, Pa tam Italeeschi darra ka darrijuschu un paleek pee sawa prahta. Taggad tahs 3 walstis, Parma, Modena un Bahwesta semme salikkuschees kohpa appatsch weenas semmes waldischanas, ko lai Buonkampagna lungs walda Sardinjeru Rehnina wahrda. Dsirdehs, ko ta leela Kongresse spreedihs. — 3.

No Baufkas. Scheit Zeraufstes muischa notikke tai 6ta Rowemberi behdigs notikkums; jo pulksten 9 1/2 waklara sahze rija degt. Rijä gulleja kahdi 16 zilweki. Weens no teem pamohdees, eerauga, ka labbiba us ahrdeem rijas widdu degg, peeskreen klahht un grihb ugguni ar drahnu apfegdams apflahpeht, un warrbuht ka buhtu isdeweess, ja zits ne buhtu attaisjis durwis un lohgu. Te nu wehisch eerauj ugguni zaur lohgu schluhni, kas bij pilns ar meescheem, — un nu irr ugguns arri juntä. Ne warreja wairs dohmaht glahbt, taphez zilweki nu dewahs par durwim, lohgeem un kur katris warredams, no rijas ahra. Bet par nelaimi rija jau irr pilna ugguns un duhmu un 3 zilweki ne warr neds durwis neds lohgu useet. Scheem nabbadsineem bij japaleek eelicha un ar breefmign, ahtru nahwi nomirt! Tee sadeggnschi bij weena meita un diwi seewas-wihri, kurreem abbeem sifki behnini pakkata palikke. No kam ugguns zehlfes, ihsti ne warr sinnaht; ta dohma, ka no teem pascheem, kas rijä gulleja. Kad zeen. mahzitajs scho behdigu notikkumu basniza peeminneja, un par teem sadegguschem Deewu luhdse, tad drandsei ihpaschi trihs leetas liffe pee firds: 1) ar ugguni apdohmigi un prahtigi dsihwoht; 2) Ta dsihwoht, ka warretu katra brihdi, kad Deews aizina, atbilschenu doht no sawas namma-tureschanas; jo nahwe warr ikkatram zilwelam usbrukt ka flagdawalgs; 3) tahs apbehdinatas atraitnes ar maseem behrnineem neween ar wahrdeem noscheloht, bet

tahm arri ar darbeem palihdseht. Lai Deews dohd, ka iffatrs schihs trihs mahzibas dsirdedams arri pehz tahm darritu. — Skahde wehl naw aprehklnata, bet buhs gan wairak ka tuhktoschi rubl.

J. R.

Witebfska. Lohpi dauds weetas pa muischahm un mahjahm ar Sibirijs mehri isfprahge. Ahrones muischa no 126 tikkai 6, Palwerki no 100 tikkai 11, Wezs-Swenté no 90 tikkai 10 palikke dsihwas; gan tappe tuhhdal mahzihts lohpu dakters no Illustres atwests, un lifke tuhhdal faslimmuschu gohwi nokaut; atradde to pirmo kungi, ko grahmataf sau, pawiffam melnas sadeggufschas. Teiz, ka ne effoht preeksch tahs flimmibas nekahdu sahlu. Weens faimneeks ar Dinaburgas Schihdu tohs faslimmuschus lohpus no teem faimneekem par lehtu nauddu fapirke, un tad pehz tohs fawás mahjás kahwe un to galku pahrdewe; tad nu us tahdu wihfi faweem un arri kaiminu lohpeem to paschu flimmibu atwedde. Kaimini to muischas waldischanai peerahdija, un tas pelnitu strahpi dabbus. Dascham wehl irr tahds eeraddums, kad lohps faslimst un ne warr wairs glahbt, un lohps jau us paschu sprahgschanu, tad nemm nast aisgreesch kaku, ka tikkai wehl affins notekk, tad jau zerre, ka to galku warr ehst. Tapat faimneekam gohws faslimme un to nokawe. Tam, kas to gohwi kawe, affins us eewainotu rohku usfrehje, un rohka ohtra deenà ar melnahm wahtim apauge; tikko ar gudra daktera puhlinu tahs wahtis tappe isgreeschas. — Behrni ar kaska flimmibu dauds mirre, daschi wezzaki faudeja fawu pehdigu mihto behrnianu; daschi wezzaki wehlejahs labbak to sahrku ar rubuteem peebehrt, nekà fawu firds-mihto behrnianu tumfà kappà guldihaft. — Zuhkas ar kalleem firga un dauds sprahgst.

W—g.

Sluddinaschanas.

Preeksch weenas muischas ne tahlu no Rihgas irr wajadstigs weens ustizzigs mohderneeks (lohpu meisfers) un arri weens dahrsneeks. Klahtakas sinas irr dabbumamas Rihgà pee kaupmanna funga 2

D. Minus.

10tà Nowemberi us Leepajas zekku starp Preefulli un Grobhinu, weena fastina ar missina atflehgu aisflehga, pasudduse, fur schahdas lectas eekschà bija: 1 pellehfs kartubua lindraks un jaska, 1 brudeerehts balts appaksch-sindraks, 5 balti nehdschgi, (3 ar to sismi N. L., 1 J. S.), 5 krachgi ar to sismi N. L. (2 brudeerehti), 3 pahri baltas biffes, 3 pahri baltas bohmvillas sekkes un 3 pahri willanu sekku un zittu mantu wehl. Kas to mantu Preefulles fudmallà nodohs, dabbus 1 rubl. pateizibas naudas. 2

H. Thonigs.

Preeksch lauku apsubdoschanas warr dabbut pirtk tohs Amerikas putnu subdus, ko sau par „Peru Guano,“ dabbumami eeksch maifeem, pulks maifu jeb par weenu maifi, Leepaja pee 1

Herrmann Gude.

Talsu pilsteefas aprinki irr weens semmes gabbals ar eekahm, dahrsu un plawu pahrdohdam. Klahtakas sinas irr dabbumamas Kandawas meestà pee Baumanna funga, wiina pascha nammà. 1

Weena pufsmuischa Widsemme, kas no Rihgas 30 werstes, un no Rihgas-Dinaburgas dselses-zekka 8 werstes tahlumà, un pee kurras kahdas 100 puhra-weetas tihrumu, 120 puhra-weetas plawu un arri tas wajadstigs lohpu gannibas slajums peederrijs, irr no Zurga deenas nabfoschà 1860tà gaddà us renti isdohdama. Klahtakas sinas pehz jupeeteizahs Rihgà pee lohpmanna funga 3

D. Minus.

Armines awju - kaschoki

ar garru willu warr dabbut pirtk Jelgawà tai jaunà kaschoki bohté no

Herrmann Rubinsteina,

Wahzu basnizai teescham vrettim, pils-celà.

No Salkasmuischas mahzitaja muischas pagasta-teefas tohp wiffi tee, kam kahdas taifnas parrahdu jeb zittas praffischanas pee ta nomirruscha kalleja Fritz Schrader buhtu, zaur scho usaitinati, ar fawahm taifnabm peerahdischanahm libds 19 Janwari 1860 pee schihs teefas peeteiftees, jo pehz scho isflehkschanas termina ne weenu wairs ne klausibs; arvidsan tee, kas winnam paradà buhtu, tanni peeminnetà terminé scheit ne peedohfees, pee winnu atraschanas pehz liffumeem taps strahpeti. 2

Salkasmuischas mahzitaja muischas pagasta-teefa, tanni 18tà Nowemberi 1859.

(S. B.)

Dawe Frey, pagasta wezzakajs.

(Nr. 73.)

E. Horst, teefas skrihwertis.

Brihw drikkcht.

No juhrmallas-gubernements augstas waldischanas puffed: Collegienrath G. Blaeze, Censor. Jelgawà, tai 30. Nowemberi. 1859. No. 211.